

Handbok för språkbadet

Småbarnspedagogik och förskoleundervisning

Förord

- Denna språkbads handbok har förverkligats med hjälp av Utbildningsstyrelsens finansiering i Helsingin kielikylpy -projekt år 2018 - 2019. Projektgruppen som skapade den här handboken bestod av fyra lärare inom småbarnspedagogik med lång erfarenhet av verksamheten i språkbadsenheterna.
- Syftet med den här handboken är att stöda den nya språkbadspersonalen inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen samt att ge ideér åt de som redan har erfarenhet av språkbadsverksamheten.

Språkbadets principer

- Princip *en person – ett språk* är kärnan i umgänget mellan lärare och elev i språkbad. Språkbadsläraren bör konsekvent använda andraspråket (L2) med språkbadsbarnen. (Grandell, Hovi, Kaskela-Nortamo, Mård & Young, 1995).
- Det är viktigt att barn känner sig trygga i den nya språkmiljön. Trygghet uppnås med hjälp av personlig kontakt, kroppsspråk, ögonkontakt och fasta rutiner.
- Det är viktigt att hela tiden vara en god språklig modell för barnen, också då personalen diskuterar sinsemellan och barnen är närvarande.
- Det är viktigt att ta hänsyn till följande centrala aspekter i språkinläringen som sker i språkbad (C. Lauren, 2006/1999):
 - Autentisk och meningsfullt samspel
 - Riklig input dvs. mycket svenska i verksamheten
 - Läraren ska enbart använda språkbadsspråket
 - Betoningen ska vara i innehållet
 - Förståelsen av det svenska språket bör prioriteras i början
 - Gester och kroppsspråk är viktiga element i kommunikationen
 - Uppmuntra till "elevinitiativ" att barnen ska aktivt börja använda språkbadsspråket så småningom

Viktigt att komma ihåg i språkbadet

- Det är viktigt att föräldrarna berättar till barnet att personalen förstår hen trots att personalen inte pratar samma språk som barnet i början. Då barnen svarar eller frågar på finska ska man visa att det är ok att barnen använder sitt modersmål och att deras svar är viktigt. Sväng dialogen till svenska, genom att repetera svaret eller frågan på svenska. Svara på frågan först efter att du upprepat barnets svar eller fråga på svenska.
- I undervisningen är det viktigt att en del av andraspråket (svenskan) är planerad verksamhet (samlingar och temainriktad verksamhet) och en del av språkundervisningen är oplanerad och spontan (vardagliga situationer). (Lauren, C 1994 Kahden kielen kautta monikielisyyteen.)
- I språkbadet försöker personalen ständigt utnyttja alla rutinsituationer i vardagen, lekar, sånger m.m. så att inläringen av barnens andraspråk (svenskan) främjas så mycket som möjligt. Det är viktigt att skapa en naturlig miljö med meningsfulla situationer för barnen att lära sig och använda andraspråket (svenskan). (Kielikylvyllä suu puhtaaksi, Vaasan yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 1997.)
- Läraren skall ge den modellen och beredskapen att använda andraspråket (svenskan) som barnen behöver. Alla barn är olika, lär sig svenska på olika sätt och börjar använda det individuellt.
- Alla som arbetar i barngruppen ansvarar för barnets språkliga inläring.

Om verksamheten i språkbadet

- Planera verksamheten enligt de innehållsmässiga målen från Vasu/Leops och fundera på vilka **språkliga mål** verksamheten/eventuella temat har.
- Planera lekar, aktiviteter och rörelsefostran som stöder de språkliga- och innehållsmässiga målen.
- Ta med sånger, musikaktiviteter som stöder temat och de språkliga- och innehållsmässiga målen.
- Välj böcker som stöder innehållet och språket i temat/projektet.
- Använd arbetsmetoder som stöder språket och innehållet.
- Vilken form av skapande verksamhet/konst stöder innehållet i temat och de språkliga målen?
- Beakta barnens önskemål.
- Synliggör verksamheten/temat/språkinläringen för barnen och för föräldrarna.
- Utvärdera temats innehåll och språkinläring tillsammans med barnen och personalen.

Språkbadets 1. år (4-åringarna)

- Betydelsen av rutiner och upprepningar är viktigt i språkbadet det första året. Under höstterminen är det viktigt att koncentrera sig på rutinerna så att barnen känner sig trygga och får ord och uttryck för vardagliga händelser. Det är viktigt att tillsammans med barnen skapa bra gruppanda så att barnen upplever att de hör till gruppen.
- Ta reda på vad barnen är intresserade av. Visa bilder om olika saker och observera barnens lekar, vad de ritar och ta reda på vad som är aktuellt i deras liv just nu. Det är viktigt att barnen får använda svenska i situationer som är meningsfulla och viktiga för dem.

Tema-tips för det första året i språkbadet

- Utgå från barnens intressen
- Månadens saga (T.ex. Bockarna bruse, Guldlock och de tre björnarna, Rödluvan)
- Årstider
- Jag och min familj
- Färger
- Olika djur

Hur kan man använda språket under det första språkbadsåret?

- Trevliga upplevelser på svenska. Ta gärna bekanta sånger som barnen känner igen från tidigare som till exempel imse vimse spindel, björnen sover.
 - Använd gester, miner, kroppsspråk, tonläge för att förtydliga vad du säger.
 - Använd mycket sagor som finns på båda språken.
 - Använd bildstöd i all pedagogisk verksamhet och i vardagliga situationer.
 - Prata enkelt i början. Till exempel JA, du får gunga/ NEJ, du får inte gunga.
 - Ställ enkla frågor så att barnen har lätt att svara Ja/Nej
-
- Locka barnen att använda svenskan. Ge positiv feedback. Betydelsen av rutiner och upprepningar är viktigt i språkbadet det första året. Barnet upplever trygghet då barnet märker att hen kan fungera i gruppen trots att hen inte förstår allt läraren säger. Barnet bör få pröva fraser om och om igen så det sker en automatisering av språket.
-
- Det är viktigt att tänka på vilka språkliga mål barnen skall nå. Vad behöver barnen lära sig språkligt, genast i början, för att kunna fungera i gruppen och delta i verksamheten? T.ex. *Titta, kom hit, sitt ner, det är din tur, vänta lite*. Gör språket gradvis svårare.
-
- Det gäller att hålla språket (svenskan) på en nivå som är lite högre än barnens dåvarande språkliga nivå, så att barnen hör hela tiden ett lite mer avancerat språk än vad de själva kan producera. Barnen kan höra ord och begrepp i dagliga samtal redan innan de nya orden kommer med i verksamheten, sånger och uppgifter.

Efter det första året i språkbud:

- Barnet förstår vad pedagogen säger i de vardagliga situationerna, t.ex:
 - *Varsågod, nu kan Lisa klä på sig.*
 - *Vi ska gå.*
 - *Det är dags att städa undan.*
- Barnet börja svara på svenska och använder ett eller två ords meningar, t.ex:
 - *"jo"*
 - *"nej"*
 - *"mjölk, tack"*
 - *"vatten, tack"*
- Barnet börjar använda vanliga fraser, så som: *"Tack för dagen, vi ses imorgon."*, *"Tack för maten"*.

Språkbadets 2. år (5-åringarna)

Under det andra språkbadsåret utvidgas barnens språkkunskaper och målspråket används hela tiden mångsidigare. Det är viktigt att barnen hör dagligen nya ord och fraser. Barnen uppmuntras att använda alltmer målspråket.

Tema-tips för det andra året i språkbadet

- Utgå från barnens intressen
- Rim och ramsor
- Rörelse (Mini röris, hoppa på materialet, Lilla Chilla).
- Vänskap och sociala färdigheter (Kompisväskan /Folkhälsan, Små kompissagor/Linda Palm, Stegvis, Stegen, Kompiskonsten)
- Sagostunder
- Sago- och bordsteater

Hur kan man använda språket under det andra språkbadsåret?

- Högläs cirka 15 min per dag. (T.ex. i samlingen, i vilan, sagostunder i smågrupper)
- Använd mycket synonymer (socka=strumpa). Använd språket mångsidigt för att barnen ska lära sig nya ord varje vecka (veckans ord).
- Alla ord och begreppen är bra att förklaras på svenska med hjälp av synonymer, bilder och beskrivande språk.
- Förklara de nya begreppen så konkret som möjligt. När man jobbar till exempel med prepositioner (på, i, under, bakom, framför, bredvid osv.) borde man göra det så konkret som möjligt, t.ex. ha en samling med ett gosedjur som barnen får placera på stolen / under stolen / bredvid stolen. Efter det kan man ha samma sak ute på en lekpark där barnen får själva röra på sig enligt instruktioner. Man kan även ha dessa saker i gymnastiken och bygga olika banor.
- Använd olika matematiska begrepp i vardagliga situationer t.ex. geometriska begrepp (triangel, kvadrat, cirkel, rektangel), *"vi gör en cirkel"*, *"sätt er vid kvadrat bordet"*.
- Skapa situationer där barnen får använda svenska, t.ex. när barnen beställer mat, barnen ber om att få använda material eller leksaker.
- Försök få barnen att prata, svara och fråga på svenska. Man kan uppmuntra barnen att använda svenska vid måltiderna med att sätta "svenska knappen på".
- Pedagogens uppgift är att påminna och uppmuntra barnen att prata svenska, t.ex. *"Kan du säga det/berätta om det på svenska?"* Det är viktigt att berömma barnen då de använder svenska.

Efter det andra året i språkbadet

- Barnen börjar använda målspråket (svenska) spontant utan att pedagogen ber det.
- Barnen använder dagliga fraser (*Kan jag få vatten?*) och förstår innebörden i fraserna.
- Barnet ber hjälp på svenska och använder svenska då hen vill ha något, t.ex. *"Kan jag få leka i salen?"*
- Barnet kan benämna olika föremål t.ex. kläder och djur på svenska.
- Kom ihåg att observera barnets språkförståelse t.ex. med hjälp av frågor eller genom fritt berättande.

Språkbadets 3. år (Förskola)

Kom ihåg att integrera språket med innehållet i planeringen av verksamheten. Beakta de språkliga och innehållsmässiga mål ur LEOPS redan i planeringen av verksamheten, teman och undervisningen.

Vad borde man ta hänsyn till när man planerar temainriktad arbetssätt i språkbadsförskolan?

- Vilka är temats språkliga och innehållsmässiga mål?
- Vilka ämneshelheter integreras i just detta tema? Hur länge räcker temat?
- Hurudana uppgifter och hurdan material har du tänkt använda i temat?
- Vilka medier och digitala verktyg stöder temats bearbetning från språkinlärnings och innehållets synvinkel? (t.ex. lärplatta, tidningsartiklar, videoklipp)
- Hur sker verksamheten? I helgrupp, smågrupper, parvis eller enskilt?
- Hur presenterar du temat och på vilket sätt motiverar du barnen?
- Vilka är de språkliga aktiviteterna i verksamheten/i temat (tala, lyssna, berätta, skriva, läsa etc.) och hur utvärderas barnens språkliga utveckling?
- Vilka möjligheter har barnen till interaktion i tema-arbete?
- Hur stöder du språkinläringen (t.ex. med hjälp av bilder, videon, skriven text)?
- Tänk på hur du kan använda och upprepa det som barnen redan tidigare har lärt sig både språkligt och innehållsmässigt. Repetition är viktigt.
- Hur kan verksamheten utvärderas? (I grupp eller enskilt, under verksamhetens gång eller efter det?)
- Fråga efter tema-arbetet vad barnen har lärt sig om temat.

Hur kan man använda språket under det tredje året i språkbadet?

- Träna på att använda svenska i olika tillfällen, till exempel öva på att uppträda framför hela gruppen.
- Olika typer av diskussion övningar är bra. Barnen lär sig också att lyssna på varandra.
- Pedagogerna använder ett mångsidigt språk, t.ex. synonymer och aktivt väljer ord som stödjer barnen vid skolstarten.
- Uppmuntra barnen att använda svenska med både vuxna och andra barn i vardagliga situationer i förskolan (man kan ha någon form av tävling och barnen får själv bestämma belöningen då de har pratat mycket svenska)
- Viktigt att hjälpa barnen att fästa uppmärksamheten på det skrivna språket och det talade språket. (skriv tillsammans med barnen, skriv upp barnens berättelser och fundera tillsammans på ord, ordval, uttryck och grammatik).
- Pedagogerna ska leka med bokstäver och ljud så att barnen lär känna dem (alla borde kunna skriva sitt eget namn och känna igen bokstäverna i sitt namn)
- Barnen kan börja "leka" med språket, (sammansatta ord, rim och ramsor, ordens betydelse, stavning)
- siffrorna 0-31; Benämna siffrorna, känna igen siffrorna, kombinera antal och rätt siffra
- Matematiska begrepp (addition, subtraktion, likhetstecken, större, mindre, udda/jämna)
- Viktigt att högläs varje dag olika kapitelböcker eller temaböcker i förskolan.
- Sjung gärna under samlingarna
- Låt barnen reflektera över verksamheten och över sina kunskaper i svenska. Ge positiv feedback till barn om hur deras språk utvecklas och stärks.
- Betydelsen av autentiskt språk är blir viktigare då barnen blir äldre. Ha gärna kontakt med andra barn som pratar svenska, brevväxla, sänd varandra kort, chatta osv.
- Språkövning "Heta stolen" (ett barn som sitter på en stol, alla andra får ställa frågor till hen – dokumentera frågor & svar)
- Barnen kan skapa en egen förskolebok.

Efter det tredje året i språkbud

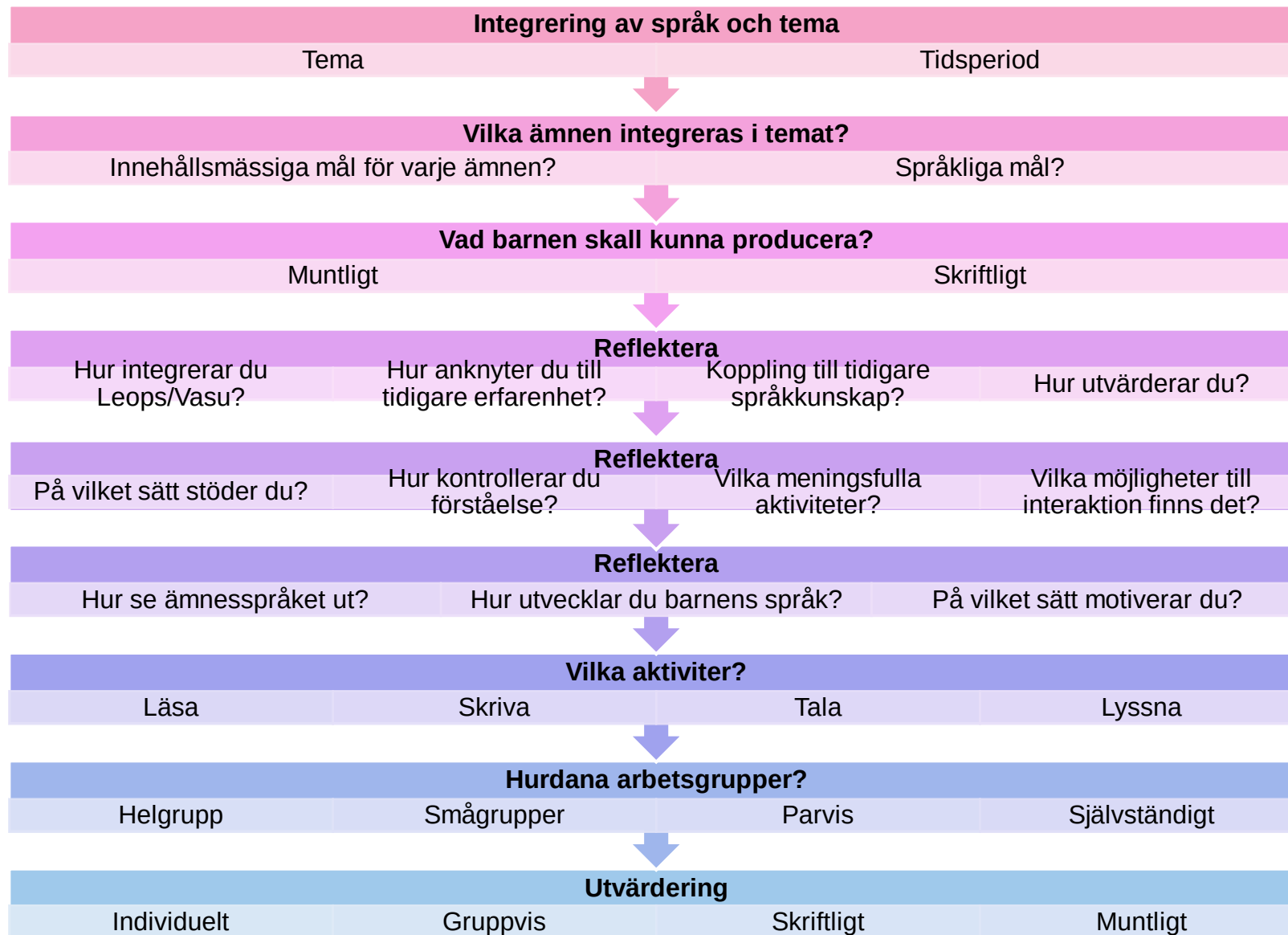
- Barnen börjar känna igen och kunna benämna bokstäver, ljud på svenska.
- Barnen kan börja ”leka” med språket, (sammansatta ord, rim och ramsor, ordens betydelse, stavning)
- Barnet kan forma egna meningar på svenska. Barnet förstår hur en menings betydelse ändras om man byter ut ord eller sätter till någonting. Barnet börjar höra om det själv säger fel eller någon annan använder fel ord.
- Barnen använder ofta svenska när dom pratar med vuxna.
- Barnen kan beskriva saker/händelser på svenska. Barnen berättar gärna på svenska om vad det gjort/ritat/lekt osv. Barnet upplever det som positivt att hen kan svenska.

Funktioner som stöder språkbadspedagogik

På följande sidor finns tips och exempel på funktioner som man kan utnyttja som stöd för språkbadspedagogik.

- Temainriktad arbetssätt
- Pedagogisk dokumentation
- Tips till portfoliorubriker
- Matematiktips
- Digitala tips
- Ideér och tips för vardagen
- Litteratur

Temainriktad arbetssätt i språkbadet

Pedagogisk dokumentation

- I arbetet med pedagogisk dokumentation följer man barnens pågående processer, dokumenterar dem och har dem som utgångspunkt för planeringen.
- Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg som kan användas för att följa upp, utvärdera och utveckla verksamheten. Det handlar om att dokumentera det som händer mellan barn, vuxna och miljön i verksamheten, till exempel med hjälp av kamera och film eller penna och papper. I analysen av dokumentationen får man syn på hur man kan utveckla verksamheten vidare. Genom dokumentationen ser man vad barnen är intresserade av. Det handlar om att utmana barnen, tillföra nya material, nya begrepp och hela tiden hålla processen igång. (Skolverket 2016, avdelningen för läroplanen.)

Tips för pedagogisk dokumentation

- Be barnen berätta om en bild (vilken som helst men en sådan bild som har mycket detaljer att diskutera om). Börja prata om bilden och skriv upp allt som barnet berättar med barnets ord (Exakt så som barnet berättar). Gör detta första gången på hösten och sedan på våren. Tanken är att man gör det på nytt följande höst och vår när barnet fyllt 5 år. Upprepa detta även i förskolan två gånger.
- Varje barn ska få en egen portfolio där man samlar man viktiga saker för barn. Med hjälp av portfolion kan man följa barnets utveckling och inläring.

Tips till portfoliorubriker

Jag

• Varje år:

- Ett "skolfoto" från varje år
- Hand- och fotavtryck
- Barnets längd (Mäts t.ex. med ett tråd som lämnas i portfolio.
- Självporträtt
- Barnets intressen
- Intervjuer med barnet
- Inskolningstiden (Bilder om barnets första vecka på dagis)

Jag kan

- Lekdokumentation av egenvälda aktiviteter (bild och text om leken)
- Vad barnet kan? (tex. Hoppa på ett ben, skriva sitt namn, knyta skosnören)
- En teckning från varje år/stadium som
- Språklig utveckling (skriv upp barnets berättelser)

Familj och vänner

- Foton på familjen
- Foton och text på kompisarna
- Släktträd

Jag tycker om/att

- Intervjua barnen om deras önskemål i början av läsåret
- Självutvärdering av läsåret/terminen/temat som barnet gör (t.ex. med att rita eller med emoji)
- Observationer om vad barnet tycker om att göra

Vad gör vi?

- Rutiner såsom samlingar, måltider, vilostunder, utevistelse osv.
- Vuxenstyrda aktiviteter såsom temainriktad arbetssätt, utflykter.
- Traditioner: födelsedagar, traditionella fester osv.
- Sammanfattning av teman och av året/terminen (t.ex. Intervjuer med barn: vad kommer man ihåg? vad var roligt? osv.)

Matematiktips

Barnen håller på med matematiken utan att dom är medvetna om det. Pedagogens uppgift är att synliggöra att matematik finns överallt i vardagen och omgivningen. Det är viktigt att läraren tänker på det språkliga innehållet och väljer ut ord och begrepp som barnen behöver. Redan från början är det bra att använda rätta begrepp t.ex. addition, subtraktion.

Följande begrepp har en central roll i styrdokumentet (Vasu, Leops)

- storleksbegrepp (lång, längre, längst)
- lägesbegrepp (på, i, under...)
- begrepp som man behöver, när man jämför saker (stor – liten, bred – smal)
- sortera (former, storlekar)
- mönster
- klassificera
- rumsuppfattning (geometriska: rektangel, cirkel, kvadrat, triangel)
- taluppfattning

Boktips

- Matematik för alla av Minna Salminen. (2013)
- Lekfull matematik i förskolan av Anna Kärre. (2013.)
- Förskoleserien lyft fram matematiken av Annette de Ron & Anna Kärre. (2016.)
- Rutan och Randan. Sortera.
- Rutan och Randan. Mönster.
- Rutan och Randan. Mängd.
- Rutan och Randan. Läge.
- Rutan och Randan. Mäta.
- Matematik-gänget. Plus samlar frukter och bär.
- Matematik-gänget. Minus tjuvar i parken.

Digitala tips

Applikationer

- Mollan Abc
- Buu klubben
- Mattekungen
- Bookcreator
- Quiver
- ABC Raketen
- Spel-Ett

Mollan ABC

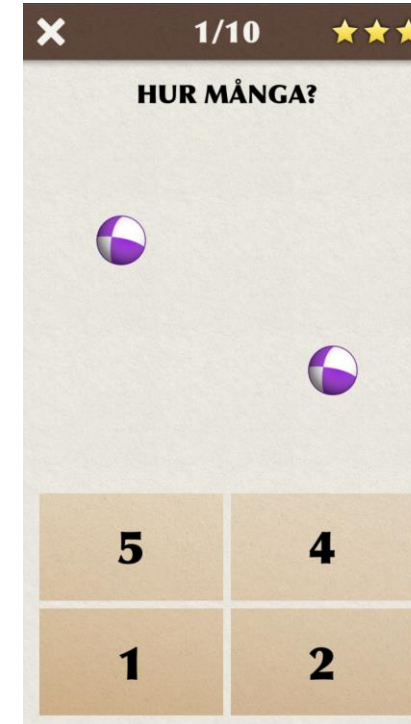
ABC Raketen

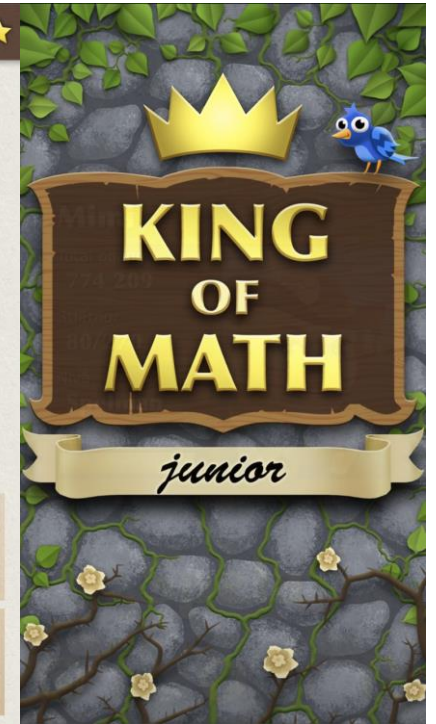
Bookcreator

Quiver

Mattekungen

Ideér och tips för vardagen

Veckodagarna ramsan

Månensdag måndag
Tigersdag tisdag
Ormensdag onsdag
Tomatensdag torsdag
Fiskensdags fredag
Lejonsdag lördag
Solensdag söndag

Dagsrutiner

Man kan synliggöra
dagsrutinerna med hjälp av
bilder och t.ex. en klocka eller
dagsschema.

Lekstationer

Med hjälp av bilder kan man
synliggöra olika lekstationer.
Med namnlappar kan man visa
vem som leker i vilken lek.

Närvaro-planschen

Titta dagligen vem är på plats,
vem är på semester, vem är sjuk
osv. Använd barnens bilder eller
namnlappar och sätt dom till
närvaro-planchen med bilden av
daghemmet och hemmet.

Litteratur

- [Språkpärlor - för daghem och förskola i språkbad](#)
- [Språkmateriäl - Lek med språket](#)
- [Språkbad i ett nötskal](#)
- [Ordkonst, alla har fantasi](#)
- Före Bornholmsmodellen - språklekar i förskolan, Görel Sterner, Ingvar Lundberg
- Språklek, Carin Rydja, Ellen Heidi Strand SPIRAL, Norska (bokmål), (2009).
- Språkglädje: språklekar i förskola och skola, Ann-Katrin Svensson
- Vägen till språket av Monica Centerheim-Jogeroth
- Se det goda, Lotta Uusitalo-Malmivaara
- Språkplantan. Lekar som stimulerar tal-och språkutvecklingen hos barn + lärarhandledning, Annika Mickos & Inger Carlson.
- Badplantan. Språkstimulering i språkbad med hjälp av Språkplantan och datorpedagogik, Heidi Harju.
- Kahden kielen kautta monikielisyyteen, Christer Laurén, (1994).
- Språkbad-Forskning och praktik, Christer Laurén, (1999)
- Rassel Prassel Puss. Poesi för nybörjare av Hanna Lundström och Maija Hurme. (2015).
- Kielikylpykirja, Björklund S., Mård-Miettinen K, Turpeinen H. (toim./red.), (2007).
- Språkbadsbarn kommunikerar på andra språk. Fallstudier på daghemsnivå, Karita Mård-Miettinen, (2002).
- Interaktion i Språkbadsdaghem-Lärarstrategier och barnens andraspråk produktion, M. Södergård, (2002).

Helsinki

Sektorn för fostran och utbildning

